

In augustus 1990 verscheen het eindrapport van het Beleidsgericht Onderzoek naar de Co-assistentschappen, het BOC-project.¹ Dit project is door de groep Onderwijsontwikkeling van de Faculteit der Geneeskunde en Tandheelkunde Nijmegen uitgevoerd in opdracht van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. In het onderstaande een bespreking van het rapport.

A.J.J.A. Scherpbiër
Arts-onderwijscoördinator
Vakgroep Chirurgie
Groningen

S.J.A. Koopal
Chirurg, onderwijscoördinator
Bleuland Ziekenhuis
Gouda

Correspondentieadres:
Vakgroep Chirurgie
Faculteit Geneeskunde
Postbus 30.001
9700 RB Groningen

HET BOC-PROJECT

Wat werd onderzocht in het BOC-project? Het project is opgesplitst in drie deelonderzoeken. In deelonderzoek 1 is een overzicht samengesteld van de onderwijsprogramma's in de tweede fase aan alle faculteiten.

Deelonderzoek 2 bestond uit drie onderdelen, namelijk precisering van de door opleiders wenselijk geachte leerdoelen, inventarisatie van de algemene, discipline-overstijgende leerdoelen en een toetsing van de wenselijk geachte leerdoelen aan de ervaringen van co-assistenten en van beginnende huisartsen-in-opleiding.

In deelonderzoek 3 is een groep deskundigen geraadpleegd over belangrijk geachte onderwerpen.

BASISARTS: BEVOEGD EN BEKWAAM

Het rapport 'Basisarts: bevoegd en bekwaam' begint met een samenvatting en een aantal aanbevelingen. Het is niet aan te raden om na de aanbevelingen te stoppen met lezen, want er zijn meer hoofdstukken die de moeite waard zijn. Dit geldt met name voor het hoofdstuk over het theoretisch kader. De auteurs zijn erin geslaagd om helder en overzichtelijk een aantal ontwikkelingen van de afgelopen jaren en de praktische betekenis ervan voor de co-assistentschappen weer te geven. Een belangrijk onderdeel van het fundament voor verbetering van de co-assistentschappen zijn de minimum-eindtermen. Immers, pas als duidelijk is waartoe medische studenten worden opgeleid, kan zinvol over de invulling van het curriculum worden gepraat. De auteurs waarschuwen voor al te gedetailleerde, te starre en te dwingende opsommingen. Een terechte waarschuwing, want in gesprekken met docenten blijkt dat de term 'eindtermen' een 'anafylactische reactie' kan induceren. De sensibilisatie stamt uit de jaren zeventig, toen op de faculteiten veel werk is verzet om gedetailleerde eindtermen te kunnen vaststellen. Deze discussies over eindtermen zijn indertijd helaas overal na kortere of langere tijd verzaand. Waarschijnlijk mede door deze ervaring uit het verleden is in het Beleidsgericht Onderzoek Co-assistentschappen gekozen om via een inventarisatie van de co-assistentschappen en van de verwachtingen van de betrokkenen een aanzet te geven tot eindtermen.

DE STRUCTUUR VAN DE CO-ASSISTENTSCHAPPEN

Door middel van het sturen van een enquête aan alle 125 vakgroepen betrokken bij het co-assistentenonderwijs, is een aantal gegevens over de co-assistentschappen verzameld. De doelstellingen van de co-assistentschappen blijken doorgaans weinig concreet en specifiek omschreven te zijn. Omvang en inhoud van de co-assistentschappen variëren sterk. De toetsing in het kader van het artsexamen is niet uniform. Deze geconstateerde verschillen tussen de faculteiten hoeven nog niet te betekenen dat de kwaliteit van de co-assistentschappen te wensen overlaat. Wel kan gesteld worden dat de onderwijskundige structuur van de co-assistentschappen middelmatig is. Het is zorgelijk dat de academische opleiders de antwoorden op de vragen over de geaffilieerde onderwijsinstellingen niet konden leveren. Zorgelijk, omdat de faculteiten ook verantwoordelijk zijn voor de opleiding in de geaffilieerde onderwijsinstellingen. Het is ons inziens van belang om ook de mening van de docenten in de geaffilieerde onderwijsinstellingen te peilen.

WAT MOETEN CO-ASSISTENTEN LEREN?

Met behulp van in Nijmegen ontwikkelde vragenlijsten is per discipline gevraagd om het beheersingsniveau aan te geven van ziektebeelden, vaardigheden en ingrepen. Bij de categorie ziektebeelden bleek er consensus te bestaan over ruim 60% van de onderwerpen. Men was van oordeel dat deze ziektebeelden op het niveau van herkennen of zelf kunnen diagnostiseren beheerst moesten worden.

Voor de categorie vaardigheden was er consensus over 65% van deze vaardigheden; deze moesten op het hoogste niveau, dat wil zeggen routinematig, beheerst worden. Voor de ingrepen gold dat de co-assistent 80% van de ingrepen gezien moest hebben, maar ook niet meer dan dat. Het bleek dat per discipline tussen de opleiders eenstemmigheid wat betreft het niveau bestond over gemiddeld 74% van de leerdoelen. Een opmerkelijk hoog percentage, dat ons inziens goede vooruitzichten biedt als het gaat om het vaststellen van eindtermen. Uit de resultaten van de enquêtes over niet-disciplinegebonden leerdoelen blijkt dat het noodzakelijk wordt gevonden dat de basale medische vaardigheden gericht en systematisch aangeleerd worden.

ZIJN DE VERWACHTINGEN VAN DE OPLEIDERS REALISTISCH?

Bij de enquêtes zijn de verwachtingen van de opleiders geïnventariseerd. Een belangrijke vraag is uiteraard of co-assistenten kunnen aangeven of deze 'verwachtingen' in de opleiding ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. Doordat de tijdsduur van het project beperkt was, was het voor de onderzoekers niet mogelijk om alle co-assistenten te benaderen. Derhalve is de toetsing uitgevoerd aan de hand van gegevens uit eerder onderzoek in Nijmegen en landelijk onderzoek bij huisartsen-in-opleiding. Het bleek dat de praktijkervaringen van co-assistenten en huisartsen-in-opleiding achterbleven bij de verwachtingen van de opleiders. Met name met betrekking tot de medisch-technische vaardigheden was er een opvallende discrepantie tussen de feitelijke onderwijservaringen van co-assistenten en de hoge verwachtingen van de opleiders, die - zoals eerder vermeld - van mening zijn dat vaardigheden op het hoogste niveau beheerst moeten worden. Wat betreft ziektebeelden waren er duidelijke verschillen tussen geaffilieerde ziekenhuizen en academische ziekenhuizen.

DE MENING VAN DESKUNDIGEN

Het laatste onderdeel van het project was het raadplegen van een zo breed mogelijk samengestelde groep deskundigen over gegevens uit de eerdere deelonderzoeken en een aantal andere actuele vraagstukken uit het medisch onderwijs. De deelnemers hadden tevoren in schriftelijke voorrondes moeten reageren op stellingen. Op de bijeenkomst werd gediscussieerd over de stellingen waarover van tevoren geen overeenstemming bereikt kon worden. Opvallend is ook in dit deelonderzoek dat een hoge mate van overeenstemming is bereikt. Een selectie uit de conclusies: het vaardigheidsonderwijs dient bij voorkeur gespreid over de eerste en tweede fase te worden gegeven; de affiliatie speelt een belangrijke rol in de opleiding; invoering van een gedifferentieerde opleiding wordt niet wenselijk geacht; het is wenselijk te streven naar een artsexamen volgens een landelijk protocol.

TENSLOTTE

Het hier besproken rapport 'Basisarts: bevoegd en bekwaam' is een goed fundament voor het verbeteren van het klinisch onderwijs. Er worden niet alleen tekortkomingen gesignaleerd, maar ook oplossingen aangedragen ter verbetering van het klinisch onderwijs. De hoge responspercentages kunnen opgevat worden als een uiting van de bereidwilligheid van de docenten om mee te werken aan een verbetering van het klinisch onderwijs. De mate van consensus die bereikt kon worden, geeft hoop voor de toekomst. Het rapport is ons inziens een uitdaging om verder te gaan, om in goed overleg tussen de betrokkenen te ijveren voor meer en beter klinisch onderwijs, waarbij zowel de inbreng van de academische opleiders en de affiliatiepartners als van de studenten van groot belang is.

Wie pakt de handschoen op?

Een belangrijk forum om mee te werken aan een verbetering van het klinisch onderwijs is ons inziens, een - nog op te richten - landelijke commissie die is samengesteld uit zowel een universitaire als ook een geaffilieerde docent uit elke regio.

LITERATUUR

1. Metz JCM, Bulte JA, Van Paridon EJM. Basisarts: bevoegd en bekwaam. Eindrapport van het Beleidsgericht Onderzoek Co-assistentenschappen. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1990.